

RINUS STOCKMANS
IS JARIG

Van Clara Mertens verschenen eerder :

De Madonna's van Scherpenheuvel (2013)

Alleen met Viktor (2019)

Het rariteitenkabinet van Juffrouw Elsevier (2020)

Lampen en Tequila Raindrops (2022)

Rinus Stockmans
is jarig

Clara Mertens

Auteur: Clara Mertens

Coverontwerp: Clara Mertens

Aquarel dennenappel: Angela Zanin @angychan0982

Foto achterflap: Auguste Van Gele (1893), CC-BY KIK-IRPA, Brussel

ISBN: 978 94 653 8105 3

Eerste druk: februari 2026

www.deboekenvanclara.be

Hoewel sommige elementen in dit boek herkenbaar zijn, betreft het een werk van fictie. Personages en gebeurtenissen zijn gecreëerd voor het verhaal. Eventuele overeenkomsten met bestaande personen of situaties zijn toevallig en niet bedoeld als exacte weergave van de werkelijkheid.

© Clara Mertens

In de schaduw van de fontein zaten we op de grond. Het moest niet altijd ingewikkeld zijn. Zij schildte rustig een appel en gaf me af en toe een stukje. Zonder dat ik het wist, was dit de leukste appel van mijn leven.

De goedheid en de mensenliefde van God, onze Heiland, zijn op aarde verschenen, en Hij heeft ons gered, niet omdat wij iets goeds gedaan zouden hebben, maar alleen omdat Hij barmhartig is. Hij heeft ons gered door het bad van wedergeboorte en vernieuwing door de heilige Geest.

Tit. 3, 4-5

*Voor mijn herder en broer in het geloof, die ooit
voorstelde om onbevreesd onder het kruis gaan te
staan en naar wie ik Godzijdank geluisterd heb*

November 2025

Rinus

Mijn handen liggen samengevouwen op mijn schoot. De verraders. Mager en dooraderd liggen ze hier te doen alsof ik ze in bedwang heb. Maar straks, na de eucharistieviering, wanneer ik een kopje dampende koffie naar mijn mond breng of een stuk taart op mijn vork prik, zullen ze zich weer als onhandelbare compagnons gedragen. Dan bibberen en beven ze ongehoorzaam, klaar om de sereniteit van het moment te verstoren door mijn koffie de foute kant op te kieperen en mijn taart te laten kennismaken met de plavuizen vloer van de cafetaria van woonzorgcentrum Zilverland.

Begrijp mij niet verkeerd. Ik ben niet ondankbaar. Ik hou van mijn handen. Ze hebben me mijn hele leven trouw gediend, altijd bereid om te doen wat er van hen gevraagd werd. Maar misschien zijn honderd en acht jaren te veel gevraagd. Te veel voor handen die meer dan een eeuw hebben gespeeld en gedragen, gezorgd en gestreeld, gewerkt en geschilderd. Misschien is er een grens aan mensenhanden. Trop is teveel, zoals ooit iemand zei.

Waar mijn samengevouwen handen wel nog goed voor zijn, is bidden. Geen verplichting weliswaar, dat samenvouwen. Strikt genomen stroomt mijn gebed namelijk voort uit mijn hart en niet uit de geografische locatie van mijn ledematen, maar toch is het verstrengelen van mijn vingers noodzakelijk. Tegenwoordig om de trilling in mijn lichaam te bedwingen, vroeger om de angst te beteugelen, en heel mijn leven lang om de intimiteit op te wekken die ik tijdens het bidden nodig heb.

Je kan overal bidden, hoor je wel eens, en dat klopt. In de file, in bad of tussen de soep en de patatten. Allemaal mooie plaatsen in het dagelijkse leven die beter gebruikt worden voor bezinning dan voor ijdele bezigheden. Maar om een innig gesprek te voeren met God, zit ik toch het liefst in een kerk, met gebogen hoofd of met mijn ogen op het kruis gericht. Noem me ouderwets, dat deert me niet. Er zijn me in het verleden wel ergere dingen naar het hoofd geslingerd.

Vanwege een spijtig tekort aan mobiliteit - niet te verwarren met een gebrek aan vitaliteit - en mijn onvrijwillige afhankelijkheid van een rolstoel voor mijn verplaatsingen, ben ik tegenwoordig gedwongen mijn religieuze bezigheden te beperken tot twee plaatsen: mijn kamer met uitzicht op de duinen en de kapel van het woonzorgcentrum, die in de jaren negentig door de bewoners de kathedraal werd gedoopt, omdat de bisschop van Brugge er ooit de mis kwam opdragen. De reden voor dat bisschoppelijk bezoek is in de rimpels van de geschiedenis weggedeemsterd, net zoals de bisschop zelf trouwens, die nog heel wat bijkomend wegdeemsteren te volbrengen heeft - en liefst zo snel mogelijk.

Je hebt als mens weinig verdienste aan een lang leven. Niet roken, niet te veel drinken, met smaak en mate eten, dienstbaar zijn, veel en graag liefhebben, en hopen dat je van de ergste ziektes gespaard blijft. Dat is zo'n beetje alles. Moet ik daarvoor een medaille krijgen? Ik denk het niet. Toen ik honderd en vijf werd, kwam een journalist van Het Laatste Nieuws langs om te vragen wat mijn geheim was. 'Als ik je dat vertel, is het geen geheim meer,' grapte ik, terwijl ik nog eens nipte van mijn glas rode wijn. Ik deed daarbij mijn best om dwaas voor mij uit te staren. De man ging met lege handen naar huis en heeft dan maar zelf iets uit zijn vindingrijke duim gezogen. Op de foto stond een oud, mager heertje in een rolstoel, dat van ver leek op de weerspiegeling die ik die ochtend in de badkamer had gezien. Sindsdien is er niemand meer langs geweest om mij een micro onder de neus te duwen, en dat is maar goed ook. Alles wat ik ooit heb willen vertellen, heb ik in mijn schilderijen gelegd. Laat de wereld daar maar zijn plan mee trekken. Ik mag dan wel opgesloten zitten in een lichaam dat zijn beste tijd gehad heeft, in mijn hoofd leef ik in vrede met de gedachte dat ik niets heb verzwegen. Ook al heeft het niet veel gescheeld of het was me niet gelukt.

'Proficiat, meneer Stockmans,' zegt Ingrid van de pastorale dienst terwijl ze naar me toe komt en voor mij op haar hurkje gaat zitten. Ingrid doet haar uiterste best om een lieflijk en luisterend oor te zijn voor de bewoners - álle bewoners zoals ze zelf benadrukt - en ervoor te zorgen dat ze zich thuis en geborgen voelen. Een goede babbel kan deugd doen, zegt ze, hoewel ik al eens geprobeerd heb uit te leggen dat een goede stilte ook wonderen doet. Ze heeft natuurlijk gelijk. Er is geen grotere eenzaamheid dan in de recreatiezaal van een rust-

huis, waar hoogbejaarden van allerlei slag rond de knutseltafel bij elkaar zitten. Iedere zorgbehoevende opgesloten in zijn eigen aftakelende hoofd, lichaam of, erger nog, beide.

Ze heeft een vriendelijk gezicht, Ingrid, en noemt me steevast meneer, hoewel ze gerust Rinus mag zeggen. Mijn vermoeden is dat de kloof tussen ons te groot is, of misschien is het simpelweg beleefdheid. Ze kent mijn werk goed. Is dat misschien de verklaring? Religieuze kunst, en dan voornamelijk met de nadruk op Maria, dwingt bij de pastorale werker zoveel eerbied af dat tutoyeren onmogelijk wordt. Zoiets?

‘Ik kom u halen om naar de kapel te gaan. Iedereen is klaar voor u. Full house.’ Ze kijkt me aan met zachte ogen, zonder spoor van medelijden. ‘En we hebben een verrassing. Ik bereid u alvast voor, zodat u niet te hard verschiet wanneer ik u binnenrijd.’

Je kan met een honderd en achtjarige niet voorzichtig genoeg zijn. Onverwachte plotwendingen kunnen het scenario van de dag danig overhoophalen. Het zou niet de eerste keer zijn dat een oude ziel het leven laat omdat de plat du jour op zondag niet het verhoopte stoofvlees met friet is, maar dezelfde smakeloze kipfilet met gekookte worteltjes en puree van elke dag. Wij ouderlingen hebben onderweg die plooibaarheid verloren, zeker als het ons dagelijks brood betreft. Schotel mijn buurman in de eetzaal alsjeblieft geen exotisch beleg zoals krabsla of hummus voor, in plaats van zijn gebruikelijk plakje Hollandse kaas. Het is een harteloze marteling die tot meer dan alleen frustratie kan leiden.

Ze hopen me in de kapel dus te verrassen met iemand die ik nooit had verwacht. Spannend. Je zou het als een onaardigheid kunnen bestempelen, maar ik twijfel er geen seconde

aan dat het goed bedoeld is. Op mijn leeftijd heb je zo ongeveer alles wel gezien en meegemaakt. Er is weinig dat mij nog kan verrassen, laat staan echt gelukkig maken, behalve mijn dagelijks rendez-vous met Christus en Zijn moeder. In gebed en het Evangelie valt er nog altijd iets nieuws te ontdekken, zelfs na al die jaren.

Ik glimlach halfzacht naar Ingrid en haal mijn wenkbrauwen op.

‘Ik weet het, u houdt niet van verrassingen, maar deze zal u plezier doen, meneer Stockmans. Geloof mij.’

Ze kan mij lezen als een slecht geschreven boek. Die gedachte doet me meer deugd dan ik wil toegeven. Ik wil haar graag geloven. Ingrid van de pastorale dienst heeft al lang haar plaats in de hemel verdiend.

Veertien jaar woon ik hier nu, tegen alle verwachtingen in. Veertien jaar met zicht op de Noordzee, terwijl ik helemaal geen kind van de zee ben. Ik ben een landrot in hart en nieren. Nooit gedacht dat ik mijn laatste jaren zou slijten in de zilte bries. Het was ook nooit de bedoeling van hier zo lang te blijven. Op je vierennegentigste heb je dat vooruitzicht niet meer, ook al heb ik nog steeds veel om voor te leven. Opgeven zit bovendien niet in mijn aard. Loslaten al evenmin, en laat dat juist de reden zijn waarom ik voor Zilverland heb gekozen. Ik had ook naar het rusthuis in Scherpenheuvel kunnen verhuizen, in het dorp waar ik geboren en getogen ben. Maar ik heb een speciale reden om hier te zijn, die niet in een, twee, drie uit te leggen valt.

Of het moeilijk was om mijn geboortedorp achter te laten? De eerste keer was mijn vertrek geen keuze, maar toch een op-

luchting, omdat de omstandigheden schrijnend en afschuwelijk waren. Als kind ben je geen meester over je leven. Je bent de speelbal van de omstandigheden waarin je geboren wordt. De tweede keer, veertien jaar geleden, viel het vertrek me minder zwaar, omdat ik toen ergens naartoe liep in plaats van weg. Nu ja, liep is een groot woord, maar je begrijpt wat ik bedoel.

De muren, kamers en gangen van een rusthuis zijn door-drenkt met een opmerkelijk aroma dat samengesteld is uit diverse facetten van verzorging en verval. De connaisseurs onder ons weten precies waar ik het over heb. Het is een bor-relend brouwsel van etensgeuren, slechte tandhygiëne, schoonmaakmiddelen, lichaamssappen en open wonden die maar niet willen genezen. Ik pleit schuldig. Als ancien draag ik dagelijks mijn steentje bij aan het geurfestijn. Geloof me, wanneer je de controle over je darmkanaal verliest, heb je geen andere keuze dan je over te geven aan de voorzienig-heid. Je menselijke waardigheid haal je voortaan uit andere aspecten van het leven. Zelf merk ik de geur van het rusthuis al lang niet meer op, en ik hoop van ganser harte dat er ook voldoende gewenning is opgetreden in het reukorgaan van Ingrid, die mij intussen behendig richting de lift duwt.

Het parfum van het levenseinde is vergelijkbaar met de geur die samen met de vreugde geboren wordt wanneer een kind ter wereld komt. Ook daar maakt de euforie geleidelijk plaats voor een gezonde dosis walging wanneer blijkt dat de zuige-ling zijn zorgzame ouders meermaals per dag trakteert op zure oprispingen en vieze luiers. Het blijft me verbazen hoe dicht de uiteinden van het leven bij elkaar liggen. Door een kronkel in de tijd keren we aan het einde in een cirkelvormi-

ge beweging terug naar het begin. Het gebrek aan controle over onze ontlasting is trouwens niet de enige brug die ontstaat tussen heden en verleden. Het verrast me elke dag opnieuw hoe details uit mijn kinderjaren uit de mist van de tijd naar voren treden, waar ze zich schijnbaar onaangetast schuilhielden. Namen, gesprekken, kleuren, gebeurtenissen en gevoelens van weleer, die mijn brein had gearhiveerd om ruimte te creëren voor nieuwe bedrijvigheid, komen in mijn dromen aankloppen als verloren zonen. Telkens wanneer dit gebeurt, slacht ik het vetste kalf, hef het glas en vier feest, want mijn zoon was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is teruggevonden. Ik onthaal hem blij en met open armen, ook al brengt hij niet enkel vrolijke verhalen mee.

Het kind dat ik was, komt in mijn hoofd weer tot leven, en het is een bitterzoet weerzien. Soms vertelt hij uitgelaten over wat hij heeft meegemaakt, soms zitten we gewoon in stilte samen, hoofd gebogen onder het gewicht van de gebeurtenissen waar het jongetje kop noch staart aan kreeg. Ik troost mij met de gedachte dat ik nu wel kan doorgronden wat voor hem enkel mysteries waren. Daarbij komt dat ik kan terugkijken op de levensweg die hij met zijn sterktes en zwaktes heeft afgelegd. De kiem van de liefde die mij gered heeft, werd door hem gewekt. Door die liefde nooit los te laten, ben ik uiteindelijk uitgekomen bij de Liefde met hoofdletter L.

Wanneer we de lift verlaten op de derde verdieping, komen we aan in de kunstgang, zoals de verpleging hem wel eens noemt. Hier doorbreken de knutselwerkjes van de bewoners de monotonie van de witte muren. Bloemetjes van vlinderpasta, zelfportretten in vingerverf, kleurrijke kippen van pa-

pier-maché, sneeuwpopjes van watten en oorstokjes, en paashazen van crêpepapier. Samen vormen ze een genereuze greep uit de biografie van dit tehuis, terwijl ze eveneens een hulde zijn aan het verstrijken van de tijd. Omdat de knutselwerkjes maar twee keer per jaar worden weggehaald en vervangen, gebeurt het vaak dat ze blijven hangen als postuum eerbetoon aan hun makers.

Wanneer we de deur van de kapel naderen, klinkt pianomuziek. Geen banaal achtergronddeuntje zoals je wel eens in de supermarkt of de wachtkamer hoort, maar een gevoelig spel van lichte vingers die een elegant en diepgevoelig lied tot leven brengen. Het geluid moet wel uit de kapel komen, want daar staat de enige piano in dit gebouw. Hij wordt niet vaak meer bespeeld. Pastoor Theo, die elke vrijdag om elf uur voorgaat in onze wekelijkse eucharistieviering, kreeg vorig jaar een lichte hersenbloeding. Geen al te grote schade, gelukkig, maar het kostte hem enkele maanden revalidatie. Het spijtige voorval beroofde hem niet alleen van de kracht in zijn rechterhand, maar ook ons van zijn muzikaal getokkel. Hoewel hij nooit een virtuoos was - laten we eerlijk zijn - mis ik toch het zingen dat we samen deden. We waren dan wel geen Paulus en Silas, toch kon muziek ons in vervoering brengen, zelfs als die voortkwam uit krakende stemmen en middelmatig pianospel. De hoop op een spoedige aardbeving is sindsdien zo goed als vervlogen, maar ik leef in verlangen, niet in vertwijfeling.

Wie zit dan wel aan het klavier? Het gebeurt wel eens dat iemand van het personeel een gekunstelde *Frère Jacques* uit de onhandige vingers tovert, maar tot veel kunstzinnigheid komt het nooit. Vorig jaar bracht de kleindochter van een van

de bewoners een concertje met de stukken die ze had ingestudeerd voor haar eindexamen aan de plaatselijke muziekschool. Ze had ook hapjes meegebracht, het lieve kind, die ze samen met haar moeder had klaargemaakt. Kleine beschuitjes met kruidenkaas, het ene bekroond met een sprietje bieslook, het andere met een schijfje radijs. 'Om publiek te lokken,' grapte ze, en haar trucje werkte. Acht man zat er in de kapel, haar trotse ouders en opa meegerekend. Haar bescheiden muzikale en culinaire bijdragen aan de doorbreking van mijn dagelijkse sleur hadden mij gelukkig gemaakt. Alleen spijtig dat opa een maand later onverwacht doodging na een valpartij. In Zilverland kan het soms ook rap gaan.

Mijn hoorapparaten doen hun werk naar behoren. De muziek wordt luider. Ze spoelt als fris water over mij heen, water dat zich een weg baant naar mijn diepste binnenste.

'Bent u er klaar voor?' vraagt Ingrid nogal raadselachtig. Voordat ze de deur van de kapel opent, brengt ze de rolstoel tot stilstand. Ze komt voor me staan, trekt de obligate geruite wollen deken recht die op mijn schoot ligt en controleert het weinige haar dat nog op mijn schedel staat.

'Moet ik me zorgen maken?'

'We moeten er zeker van zijn dat alles in de juiste plooi ligt. We weten niet wie daarbinnen op u wacht.'

'Misschien niemand.'

'Of misschien iemand.' Ze trekt haar schouders op.

'Oei,' zeg ik. 'Toch de koning niet.'

'Nee, de koning is het niet. Had u hem verwacht misschien?'

Ik lach. 'Lieve Ingrid, de enige Koning waarmee ik nog een afspraak heb is die van hierboven, maar die ontmoeting gaan we minstens tot morgen uitstellen. Ik beloof mijn best te doen om de dag ademend door te komen.'

Terwijl de laatste noten van de pianomuziek weerklinken, word ik als een prins op sloffen de kapel binnengereden. Ik glimlach en hoop dat er geen straaltje speeksel uit mijn mondhoek loopt.

Mei 1925

Rinus

Het was een uitzonderlijk warme zondagnamiddag in de eerste dagen van mei 1925. Ik zat op de dorpel van etablissement De Vlaamsche Leeuw te wachten tot mijn speelkameraad Nand naar buiten kwam om te bikkelen. Nand was niet alleen mijn beste vriend, hij was ook mijn klasgenoot en neef. Mijn vader was de broer van zijn moeder. Omdat onze Nand alleen twee oudere zusters had, beschouwde hij mij als zijn broer, en dat vond ik helemaal niet erg. Misschien hadden we niet dezelfde vader, in de ogen van Onze-Lieve-Heer waren we broeders, en zo voelde het ook. Ik zou door een vuur gaan voor hem, en hij voor mij.

Op zondagnamiddagen, na de hoogmis en een snelle boterham aan onze keukentafel, stond vader toe dat ik een paar uurtjes met onze Nand ging spelen, omdat hij de zoon van tante Berta was. Die momenten koesterde ik alsof mijn leven ervan afhing, want ze waren de enige ogenblikken van ruimte die vader mij gunde. God mag de mens dan in alle vrijheid hebben geschapen om zelf over zijn leven te beslissen, mijn vader had die boodschap niet begrepen en speelde zelf voor

God over mijn leven. Toegegeven, het is de plicht van elke vader om zijn zevenjarig kind te behoeden voor zijn eigen stommititeiten, maar ik was niet bepaald van het stommititeirige type. 'Te braaf voor zijn eigen goed', zei tante Berta altijd, waarmee ze misschien bedoelde dat haar eigen zoon het niet was, maar dat laat ik in het midden. Om maar te zeggen dat vaders kleine zondagse toegeving, zonder dat hij het doorhad, mij op een koers zette die mijn jonge leven voorgoed zou veranderen.

Keuvelende mensen slenterden op de Isabellaplaats en inspecteerden de koopwaren in de kramen rond de kerk. De kerk, zeg ik, maar eigenlijk was ze toen al een basiliek. Drie jaar eerder was ze door paus Pius XI verheven. Van de vele plechtigheden herinner ik me niets meer, hoewel er speciale missen, toespraken en officiële decreten aan te pas waren gekomen. Het enige wat me is bijgebleven, is dat ons ma nog leefde en dat het die dag nog meer dan anders zwart zag van het volk. 's Avonds was de schuif van onze winkel te klein voor al het geld dat erin stak.

Terwijl ik daar op de stoep zat, wachtend op onze Nand, speelde ik gedachteloos met een kiezelsteen die ik op de grond had gevonden. Ik rolde hem tussen mijn vingers, liet hem af en toe over de stenen kasseien stuiteren en luisterde naar het monotone geklepper van paardenhoeven in de verte. Mijn oog viel op de voorbijgangers, hun voeten een wirwar van schoenen, klompen en sandalen. Soms probeerde ik te raden waar mensen naartoe gingen of wat ze bij zich droegen in de zakken van hun mantels. Een oude vrouw, zwaar leunend op een wandelstok, liep voorbij, gevolgd door een

jong koppel dat arm in arm slenterde. Af en toe dwaalden mijn gedachten af naar de avonturen die onze Nand en ik zouden beleven zodra hij eindelijk naar buiten kwam.

Mijn blik werd gevangen door een streep zonlicht die als een dansende vuurpijl wees op een snelle beweging in de menigte. Een klein meisje bewoog als een lenige, wilde kat door de mensenstroom. Ze bleef onzichtbaar voor de volwassenen, maar omdat ik zelf nog een kind was en dichterbij de grond leefde, dook ze plotseling op in mijn blikveld, alsof ze uit de plooiën van de werkelijkheid kwam. Haar tengere gestalte en blote voeten trokken meteen mijn aandacht, net als haar schamele voorkomen. Ze droeg een versleten jute jurkje, met een scheur in de rechtermouw die haar verwaarloosde toestand verried.

Met een nagenoeg onmerkbaar beweging van haar hand haalde ze de geldbuidel uit de broekzak van een man die nietsvermoedend stond te lachen en praten met twee andere heren. De arme kerel had geen idee dat zijn zonnige zondag snel een minder gunstige wending ging nemen. Het gemak waarmee ze de beurs stal, wees erop dat dit dagelijkse kost was voor haar. Een echte bandiet, dat meisje.

Net op het moment dat ze haar slag sloeg, kruiste haar blik de mijne. Haar ogen, donker en scherp als die van een roofdier, leken een moment door me heen te kijken. Ze wist dat ik haar had gezien. Er ging een zekere koelbloedigheid van haar uit, en ik verstijfde. Een vreemde mengeling van nieuwsgierigheid en ongemak overviel me. Wie was ze? Het was alsof ze uit het niets was opgedoken. Ik was ervan overtuigd dat ik haar nooit eerder had gezien. Niet dat ik op mijn zevende iedereen in ons dorp kende, maar ik meende toch een aangeboren gevoel te hebben voor wie van hier was en wie niet.

We noemden de anderen simpelweg vreemden, ook al kwamen ze misschien maar uit een nabijgelegen dorp of stad.

Ik was geboren en getogen in Scherpenheuvel, en daar was ik trots op. Onze winkel *In Sint-Antonius* - of zoals in de volksmond gezegd werd bij Petrus van Fien Kroem - stond zo dicht bij de kerk als maar mogelijk was. Hier kende iedereen elkaar, of zo voelde het tenminste. Het leven was voorspelbaar en overzichtelijk, zonder al te veel verrassingen. Maar waar dat groezelige meisje vandaan kwam, daar had ik geen idee van.

Na haar diefstal verdween ze in de menigte en uit mijn gedachten. Onze Nand kwam naar buiten met een zak vol knikkers in de ene hand en wat suikersnoepjes in de andere, waarvan hij er drie tegelijk in zijn mond propte. 'Gij moet er waarschijnlijk geen hebben,' grapte hij terwijl hij er twee in mijn uitgestrekte hand liet vallen. Daarna kwam de wereld even tot stilstand terwijl we ons volledig verloren in ons spel en onze verbeelding, tot de tijd ons inhaalde en we weer naar huis moesten.

Het duurde tot de volgende zondag voor ik het meisje opnieuw opmerkte. Toch moet ik eerlijk toegeven dat ik gedurende de week meer dan eens aan haar gedacht had. Aan haar tengere gestalte en die indringende blik. Ik moest van vader een pakketje bezorgen bij de pastorie op de Albertusplaats. Op weg daarnaartoe deed ik een schietgebedje in de hoop dat het niet pastoor Pallemmaerts zelf was die de deur opendeed. Ik was niet per se bang van hem, maar hij had de neiging om mij vragen te stellen over de bijbel of zijn laatste preek, waar ik niet altijd het antwoord op wist. Niet dat ik niet luisterde tijdens de mis, ik vond het gewoon moeilijk om

zo ter plekke te antwoorden. De kans was groot dat meneer pastoor op de kerkweg stond om bedevaarders te onthalen, en gelukkig deed Leonie de deur open. De huishoudster van de pastoor was de zachtaardigheid zelve, ondanks haar strenge voorkomen met haar strakke knot en hoge, rimpelloze voorhoofd. Wanneer ze niet lachte, was haar mond een streep zonder lippen, maar toen ze me zag, verscheen er een warme glimlach op haar gezicht. Ze veegde haar handen af aan haar schort en nam het pakje van vader in ontvangst.

Toen ik terugwandelde, zat het meisje aan de achterkant van het paviljoen van de waterput met haar rug tegen de muur. De waterput was al jaren niet meer in gebruik, sinds voor de oorlog. De meeste huizen in ons dorp waren intussen aangesloten op de waterleiding, een verandering die heel wat had teweeggebracht. Een revolutie bijna, maar misschien overdrijf ik. Ze nam enorme happen van twee handenvol pepernoten, die ze stevig vastgeklemd hield en naar binnen werkte. Pepernoten waren, en zijn nog steeds, de grote specialiteit van Scherpenheuvel. Ze worden er gebakken volgens een geheim recept en met kilo's tegelijk verkocht aan de bedevaarders. Ik lust ze nog steeds graag, zeker wanneer ze vers zijn.

Het was duidelijk dat het meisje daar niet voor de eerste keer zat, als je begrijpt wat ik bedoel. Ze schrokte de pepernoten, die ze waarschijnlijk ergens gestolen had, gretig naar binnen. Toen ze klaar was, veegde ze haar mond af met de zoom van haar jurk. Eerst dacht ik dat ze me niet opgemerkt had, want ik stond half achter een boom verscholen. De bomen rond de kerk waren nog jong en klein, dus veel dekking gaven ze me niet. Net toen ik opnieuw een glimp van haar probeerde op te vangen, keek ze me recht in de ogen. Ik draaide me snel om, maar het was te laat. Ze had me gezien. Mijn hart bonsde in

mijn keel. Ik wilde niet dat ze me zag. Hoewel haar smoezeligheid me afschrok, was mijn nieuwsgierigheid groter. Ik kende niemand die er zo bijliep, en dat deed me opnieuw kijken.

Ik voelde een onverwachte ontgoocheling toen ik zag dat de plek waar ze had gezeten leeg was. Ik kwam achter de boom vandaan en keek om me heen. Hoe kon ze zo snel vertrokken zijn? Het leek alsof ze in het niets was opgelost.

‘Zijt ge iemand kwijt?’ vroeg een hees stemmetje in mijn oor. Geschrokken draaide ik mij om en zag hoe ze met een scherpe schaterlach en een verrassende snelheid wegliep in de richting van hotel De Zwaan, of *Le Cygne*, zoals het toen nog heette. Ze zigzagde tussen de menigte door en voordat ik goed en wel kon reageren, was ze al in de Brouwerijstraat verdwenen, op weg naar de Vesten.

De meimaand in Scherpenheuvel is specialer dan in andere dorpen. Een bedevaartsoord leeft met een geheel eigen jaar-kalender. Het dorp deint niet mee op het ritme van de lente, zomer, herfst en winter zoals de rest van België. Nee, in Scherpenheuvel zijn er maar twee seizoenen: het bedevaart-seizoen en de rest van het jaar. Dat was in 1925 zo, en dat is vandaag nog steeds zo. In mijn jonge jaren was dat verschil nog scherper dan nu, zeker omdat ik het zag door de ogen van een kind. Het dorp was van ons tot 30 april. Die dag was er nog een laatste mis voor de parochianen, een laatste kans om onder ons te zijn, een laatste moment waarop iedereen iedereen kende. Dan voelde de kerk aan als een thuis, waar je om je heen keek en alle gezichten die je zag van mensen waren die je kende: familieleden, burens, dorpsgenoten.

Vanaf 1 mei moesten we onze kerk en ons dorp afstaan aan de bezoekers, de bedevaarders, de toeristen, de vreemden. Alles moest wijken om te dienen en te verdienen. Je houdt het niet voor mogelijk hoe groot de massa's waren die op 1 mei toestroomden en de hele maand bleven komen en gaan. In mei werd er gezwoegd en gezweet achter de gevels van de etablissementen, logementen en winkels in het dorp. Binnenlokkers stonden voor de eethuizen om te verkondigen hoe lekker en goedkoop de pannenkoeken en wafels daar wel waren, en de vrouwen aan de kramen deden hun uiterste best om de kopers te overtuigen dat hun hangertjes, vlaggetjes en Mariabeeldjes de enige echte genade brachten.

In de meimaand was elke dag een werkdag, daarna ook elke hoogdag en zondag tot aan de Kaarskensprocessie in november. Er zat niks anders op dan hard te werken, want in die zes maanden moesten de inkomsten voor een heel jaar binnengehaald worden. De omzet die gedraaid werd, was recht evenredig met het aantal geredde zielen die aan het altaar passeerden, en daarmee wil ik zeggen dat de kerk en de commerce elkaar in evenwicht hielden.

De mensen kwamen in grote getalen naar Scherpenheuvel op bedevaart, in de eerste plaats om te bidden, om iets af te smeken, om kaarsen te offeren of om Maria te bedanken. Ze baden om hun zieken te genezen of om zichzelf te redden. Ze baden en vroegen, en geloofden dat het hen gegeven zou worden.

Maar de innerlijke mens bestaat niet uit Godvrucht alleen, dus moest er ook uitgebreid gegeten en gedronken worden. Bovendien namen de vreemden graag een aandenken mee, een kaars of een geschenkje voor de thuisblijvers. In de ontelbare etablissementen en winkels werd er hard gewerkt om

den brode. Maar achter de schermen van die bedrijvigheid was de sfeer niet altijd even sereen. De concurrentie tussen de commercianten was bikkelhard. Aan de buitenkant leek het over het algemeen peis en vree, maar spanningen waren niet zeldzaam. Iedereen in Scherpenheuvel aasde op de inhoud van dezelfde portemonnees.

Wij hadden in onze winkel elk jaar onze vaste klanten, maar het merendeel van de mensen die bij ons religieuze voorwerpen kwamen kopen, waren passanten. Hoewel er niet dagelijks duizenden mensen per ongeluk bij ons binnenwaaiden, kwamen ze vaak vanuit de kerk, wandelend naar de kruisweg of de rozenkransweg, aan onze deur voorbij. *In Sint-Antonius* was een beetje een buitenbeentje. Wij waren de enige winkel aan de noordkant van de kerk. Naast ons was er een gewoon huis en aan de andere kant was café en logement De Lelie. Verder was er het klooster en het pensionaat van de Ursulinen, en richting Zichem de gendarmerie en het huis van de rector van het klooster. Daarachter begonnen de velden, waar vader ook een stuk grond bezat om groenten te kweken. Het zwaartepunt van de commerce lag vooral ten oosten en zuiden van de kerk, op de Albertusplaats en de rest van de Isabellaplaats, die wij samen gewoon de markt noemden.

Als kind begreep ik niet dat mijn wereld slechts uit een handvol straten bestond. De kern van het dorp was alles wat ik kende. Als zevenjarige snotaap was ik bijvoorbeeld nog nooit op bezoek geweest bij ons ma haar ouders. Zij was geboren en opgegroeid op een boerderij in Sint-Jacobs-Kapelle, niet ver van Diksmuide in de Polders. Elk jaar op 15 augustus kwamen mijn grootouders bij ons op bezoek. Ze reisden met de trein, en het laatste stuk legden ze af met de stoomtrein

die vanuit Zichem naar Scherpenheuvel boemelde en jaarlijks duizenden bedevaarders aanvoerde. Voor mij was dat zo ongeveer het verst dat ik op een jaar van huis ging. Tot aan het station, om mijn grootouders af te halen. Tegenwoordig lijkt dat bijna onvoorstelbaar. Nu reizen kinderen al vanaf hun geboorte met het vliegtuig naar verre bestemmingen. Een kind van zeven jaar dat nog nooit verder dan een halve kilometer van zijn huis is geweest, komt in België waarschijnlijk niet meer voor.

Zelfs wanneer ik met onze Nand mocht gaan spelen, kwam het niet in mij op om buiten de vertrouwde grenzen te gaan. Ik wist precies tot waar ik mocht komen, en ik hield me daar strikt aan. Altijd. Het lag simpelweg niet in mijn aard om de regels te overtreden. Ik was een brave jongen. Bovendien was ik katholiek opgevoed en mocht het niet van vader, dus ik had geen keuze. Liegen, dat deed ik al helemaal niet. De gedachte alleen al maakte me nerveus. Ik zou het niet durven.

Dat er iets anders bestond dan katholieken, wist ik niet. Ik dacht dat iedereen in de wereld was zoals wij. Hoe naïef en ongeloofwaardig dat nu ook moge klinken, het was mijn werkelijkheid. Ik had nog nooit iemand gezien die wezenlijk anders was dan ik. De pelgrims en bezoekers kwamen naar Scherpenheuvel om te bidden, om Maria te vereren, omdat ze allemaal katholieken waren. Waarom zouden ze anders komen? Het idee dat er in ons dorp misschien mensen woonden die niet gelovig waren, kwam niet eens in me op. Ons gezin was voor mij de maatstaf van de wereld.

De meimaand van 1925, de maand waarin het meisje opdook, leek aanvankelijk net zo gewoon als alle andere. Ik vermoed dat er evenveel volk naar Scherpenheuvel kwam als het jaar

voordien, dat onze winkel evenveel klanten over de vloer kreeg, dat er evenveel bedevaarten naar de kerk trokken en dat de missen met dezelfde regelmaat werden opgedragen. Elke dag las ik trouw de gazet voor aan ons moemoe wanneer ik in de namiddag van school thuiskwam. Het was een taak die ik plichtsbewust uitvoerde, en niet eens met tegenzin, hoewel ik vaak maar weinig begreep van wat ik voorlas, vooral als het over politiek ging. Ons moemoe, de moeder van vader, woonde bij ons in huis. In mijn herinnering was ze stokoud, maar nu ik erover nadenk, zal ze zo'n zestig jaar geweest zijn. Ze kon niet lezen of schrijven. Ze had het nooit geleerd. Dat was geen zeldzaamheid voor haar tijd, zeker niet voor meisjes. Ze had als kind polio gekregen, en haar ouders vonden het niet de moeite waard om haar naar school te sturen.

Door haar ziekte trok ze met haar been, wat haar de bijnaam Fien Kroem opleverde. Ze ging zelden het huis uit, hielp vooral in de keuken en met de zorg voor de kinderen, vooral ons Urske. De meeste tijd bracht ze door in haar slaapkamer, in een zetel bij het raam, kijkend naar de voorbijgangers. Ondanks haar betrekkelijk afgezonderd leven had ze over alles en iedereen een uitgesproken mening, en ze liet niet na die luidop te verkondigen.

Ons moemoe was nog een klein kind toen het weldadig beeld van Onze-Lieve-Vrouw werd gekroond door de paus. Dat is intussen al meer dan anderhalve eeuw geleden. Uiteraard kwam paus Pius XI het beeld niet zelf kronen in Scherpenheuvel. Dat liet hij aan een of andere bisschop over. In de kerk hangt een schilderij waarop je dat kan zien. Elke vijftwintig jaar wordt die kroning herdacht met de kroningsfeesten, en dan staat het hele dorp op zijn kop. Zowel inwoners als vreemden doen mee aan de vieringen, met grote spekta-

kels en processies, waarin jong en oud verkleed mag meelopen. Altijd heel plezant.

De meimaand van 1925 leek ook voor mij aanvankelijk niet anders dan anders. Ik ging naar de broederschool, zei mijn gebeden op, leerde mijn lessen, ging naar de mis, en luisterde naar de preken van pastoor Pallemarts. De winkel opende en sloot op de gebruikelijke tijden, en ik speelde op zondagen met onze Nand. Alles volgde zijn vertrouwde ritme. Tot het meisje kwam. Vanaf dat moment veranderde er iets in mij. Een deur naar een onbekende wereld werd op een kier gezet. Hoewel ik de aard van die nieuwe wereld nog niet kende, voelde ik het al lichtjes tochten.

Ze stond nonchalant tegen de gevel van een huis in de Statiestraat geleund toen ik samen met onze Nand en Warre, ook een klasgenoot, uit de broederschool naar buiten kwam. Aan het einde van de schooldag moesten we van broeder Everardus twee per twee in de rij lopen tot aan de schoolpoort, waarna we de vrijheid kregen. Van zodra de poort openging, stormden we als jonge veulens naar buiten, dol van vreugde. Niet alleen omdat de schooldag erop zat, maar ook om zo ver mogelijk weg te geraken van Rosse Mon, die ons het leven zuur maakte.

Rosse Mon, die eigenlijk Raymond heette, was de zoon van Maurice Verdeyen van hotel restaurant De Grote Post op de Albertusplaats. Hij was dertien jaar en al twee keer blijven

zitten. De naam Mon was een afkorting van zijn naam, en onze Nand had er Rosse bijgeplakt om voor de hand liggende redenen. We gebruikten zijn bijnaam enkel achter zijn rug, want hij was niet bepaald iemand waar je ruzie mee zocht. Hij noemde mij het pizzeloeke, en soms ook het heilig paterke van de Sint-Antonius. Die laatste bijnaam had ik waarschijnlijk te danken aan het feit dat ik misdienaar was en ooit eens de domme fout had gemaakt om te zeggen dat ik pastoor wilde worden. Pizzeloeke had een minder verheven oorsprong. In het eerste leerjaar was de voorhuid van mijn pielmeltje tussen de rits van mijn broek vastgeraakt na het plassen. Broeder-directeur had het euvel verholpen door op de speelplaats mijn korte broek zo hard naar beneden te trekken dat er een stukje vel in de rits achterbleef. Mon had zich kromgelachen, wijzend naar mijn bloedende plassertje, en beweerde dat ik wel een meisje moest zijn, want welke jongen had nu zo'n klein pizzeloeke.

Ik zal het maar eerlijk toegeven, Rosse Mon was mijn kwelduivel. Hij was misschien niet de snuggerste van de school, maar spijtig genoeg wel de sterkste. Regelmatig moest ik het ontgelden omdat hij vond dat ik het flebbeke van broeder-directeur August was. Waarschijnlijk zei hij dat omdat hij zelf altijd straf kreeg van de broeder, terwijl ik gespaard bleef door mijn braafheid. Ik probeerde mij elke dag voor te houden dat in de bijbel stond dat zij die uitgescholden en vervolgd worden verheugd moeten zijn en juichen, omdat ze rijkelijk beloond zullen worden in de hemel. Maar als ik na school weer eens met vuile kleren of een blauw oog thuiskwam, was mijn beloning een oorveeg van vader. Je begrijpt waarom ik me altijd zo snel mogelijk uit de voeten maakte aan het einde van de schooldag, samen met Warre en onze Nand.

Warre en onze Nand woonden ook op de Isabellaplaats en liepen elke dag een wedstrijdje wie het eerst aan de *Vieille Barrière*, op de hoek met de Molenstraat, zou zijn. Mon was een dikzak, dus we konden hem gemakkelijk voorblijven. Ik had lange benen en was de grootste van de drie, maar Warre was een pezig manneke die liep als de wind. Meestal kwamen we ongeveer tegelijk aan op de hoek, waar we stonden te hijgen en lachen.

Die dag begon ik, zoals altijd, te rennen zo hard ik kon. Maar toen ik plots het meisje aan de overkant van de Statiestraat zag staan, struikelde ik en viel bijna voorover op de kasseien. Ik kon mezelf net op tijd rechthouden, maar omdat ik vaart minderde, staken onze Nand en Warre me voorbij. Terwijl ik hen probeerde in te halen, keek ik nog eens om. Het meisje stond daar nog steeds en keek me recht aan. Was ze daar nu echt met opzet komen staan om naar mij te kijken? Ik voelde het bloed naar mijn hoofd stijgen. Toen ik eindelijk op de hoek aankwam, lagen mijn kameraden dubbel van het lachen omdat ik bijna op mijn gezicht was gegaan.

‘Gaat het, Rinus?’ lachte onze Nand. ‘Ge ziet zo rood als een tomaat, jong. Moet ge niet efkes gaan zitten? Straks struikelt ge nog over uw eigen voeten.’

‘Och, zwijg,’ mompelde ik en gaf hem een stomp tegen zijn arm, maar hij had niet helemaal ongelijk. Ik was een echte lomperik met te grote voeten en te lange armen en benen. Volgens ons moemoe was ik te snel gegroeid. ‘Hij kent de afmetingen van zijn eigen lijf niet meer,’ zei ze dan.

We vervolgden onze weg naar huis op een rustiger tempo. Warre en onze Nand liepen voor me uit, druk bezig met het vergelijken van hun mooiste knikkers en elkaar uitdagend wie morgen op de speelplaats van wie zou kunnen winnen. Ik

was opgelucht dat ze niet doorhadden dat mijn rode kop niet van het rennen kwam. Nog meer opgelucht was ik dat ze het meisje niet gezien hadden. Als ze erachter kwamen dat ik struikelde door een meisje, was mijn leven om zeep. Maar ze hadden haar totaal niet opgemerkt, alsof ze onzichtbaar was. Doorschijnend.

Warre was de zoon van de eigenaars van de *Toison d'Or*, of zoals wij in het schoon Vlaams zeggen, het Gulden Vlies. Dat was een café en hotel op de hoek van de Statiestraat met de Isabellaplaats. Hij was dus als eerste thuis na school. Het gerucht deed de ronde dat Warre zijn pa de rijkste man van Scherpenheuvel was, maar volgens vader was dat pure zever. De Michielsens van de *Pépinières* waren volgens hem nog honderd keer rijker. Ons moemoe maakte er soms een grapje over dat ik later met een van de dochters van de gebroeders Michiels moest trouwen. Maar dan lachte vader spottend en zei dat ik daar veel te dom voor was. 'Iemand die niet kan rekenen, heeft niets te zoeken in een zakenfamilie zoals de Michielsens.' Rekenen was inderdaad nooit mijn sterkste kant, maar zelfs als ik slim genoeg zou zijn, was het voor vader geen optie. 'Mijn zoon trouwt *jamais* met een dochter van een liberaal.' Als ons moemoe dan tegenwierp dat ze sommige van die Michielsens 's zondags in de kerk zag zitten, wuifde vader haar woorden weg. 'Schijnheiligen zijn het,' zei hij dan. 'Ze willen gewoon op twee paarden wedden voor het geval de hel toch zou bestaan.'

De volgende die bij zijn huis aankwam, was onze Nand. Hij woonde, maar dat weet je al, in De Vlaamsche Leeuw. We stopten even aan de deur, omdat hij mij zijn mooiste knikker wilde laten zien. Maar iemand riep zijn naam, en ik herkende de stem van tante Berta. Ik ging even mee naar binnen en kreeg een stukje nougat. De Vlaamsche Leeuw was een café,